

การประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน
การท่องเที่ยวโดยชุมชน: ตำบลบ่อแสน อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดพิจิตร

Assessment of Community-Based Tourism Management Potential
Based on Community-Based Tourism Standard Criteria: Bo Saen
Subdistrict, Thap Put District, Phang Nga Province

นิติพงษ์ ทนน้ำ และ ชิดชนก อนันตมงคลกุล*

*Nitipong Tonnam and Chidchanok Anantamongkolkul**

สาขาวิชาการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จ. ภูเก็ต 83000

Department of Tourism and Hospitality Business Management, Faculty of Management Sciences, Phuket Rajabhat
University, Phuket 83000, Thailand

*Corresponding author: Email: chidchanok.a@pkru.ac.th

(Received: March 14, 2024; Revised: May 8, 2024; Accepted: June 10, 2024)

Abstract: This qualitative research aims to evaluate community-based tourism management in Bo Saen Subdistrict, Tap Pud District, Phang Nga Province, using five evaluation criteria for community-based tourism standards: 1) community-based tourism management, 2) economic, social, and quality of life management, 3) conservation and promotion of community cultural heritage, 4) systematic and sustainable natural resource or environmental management, and 5) quality of community-based tourism services. Data analysis from focus group discussions with community leaders, business people, and local tourism and service staff in Phang Nga Province, totaling 10 participants, revealed that Bo Saen Subdistrict's community-based tourism management is rated very good overall. All five evaluation areas received very good ratings, indicating that Bo Saen Subdistrict has high potential for tourism development, particularly in the area of conserving and promoting community culture. This results in Bo Saen Subdistrict's exceptional potential for developing tourism activities align with the preservation of culture, natural resources, and the environment. However, the community received the lowest score in the quality of community-based tourism services compared to other areas, especially in the quality of services at the tourism sites. The findings of this research will be beneficial for managing community-based tourism in Bo Saen Subdistrict and can be applied to community-based tourism groups in other areas.

Keywords: Community-based tourism, tourism management, Phang Nga, community tourism standards

บทคัดย่อ: การวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ่อแสน อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดพิจิตร โดยใช้เกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี 3) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และ 5) ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาจากการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้นำชุมชน นักธุรกิจรวมถึงพนักงานการท่องเที่ยวและบริการท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร จำนวน 10 คน พบว่า

การท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ่อแสน มีการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมระดับดีมาก และมีผลการประเมินในระดับดีมากทั้ง 5 ด้าน แสดงว่า ตำบลบ่อแสนมีศักยภาพสูงในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะด้านที่ 3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน ส่งผลให้พื้นที่ตำบลบ่อแสนมีศักยภาพโดดเด่นในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ชุมชนได้รับผลประโยชน์ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับคะแนนน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะประเมินคุณภาพของจุดบริการการท่องเที่ยว ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของพื้นที่ตำบลบ่อแสน และกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่อื่น ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

คำสำคัญ: การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดการท่องเที่ยว จังหวัดพังงา มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำนำ

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2570) มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างครอบคลุมและทั่วถึงภายในระยะเวลา 5 ปี “การท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นคุณค่า มีความสามารถในการปรับตัว เติบโตอย่างยั่งยืนและมีส่วนร่วม” โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยจะให้ความสำคัญกับการยกระดับใน 3 มิติ ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ มิติสังคมและมิติสิ่งแวดล้อมโดยยุทธศาสตร์หนึ่งกำหนดให้การส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งในมิติสังคม และสิ่งแวดล้อมโดยเป้าประสงค์หนึ่ง คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ วัฒนธรรม และชุมชนของประเทศไทยมีมาตรฐานความยั่งยืนระดับสากล ดังนั้น การผลักดันแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติให้ได้มาตรฐานความยั่งยืนระดับสากล เช่น มาตรฐาน GSTC หรือเป้าหมาย SDGs ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง (Ministry of Tourism and Sports, 2021)

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกที่บริหารจัดการโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์และมีมาตรฐานก่อให้เกิดการเรียนรู้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบที่นำไปสู่ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น และคุณภาพชีวิตที่ดี (Anantamongkolkul and Tonnarn, 2022) โดยมีหลักการในการทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนา

ชุมชน 10 หลักการ ประกอบด้วย (1) ชุมชนเป็นเจ้าของ (2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ (3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง (4) ยกระดับคุณภาพชีวิต (5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น (7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม (8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น และ (10) การกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน (National Tourism Policy Board, 2016)

เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกชุมชนตำบลบ่อแสน อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย ทั้งนี้สืบเนื่องจากการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ผ่านโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีบ้านคลองบ่อแสนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 รวมถึงโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับเศรษฐกิจฐานราก (1 คณะ 1 พื้นที่) ตำบลบ่อแสน โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนได้สะท้อนความประทับใจด้านทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชนและวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชนมุสลิม ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นองค์ประกอบการท่องเที่ยวขั้นพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ (Visadsontomsakul et. al., 2020)

เป็นเหตุให้ชุมชนมีความต้องการในการพัฒนา ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว กลุ่มต่าง ๆ นอกจากนี้ ชุมชนบ่อแสนเองยังมีความ ต้องการขึ้นทะเบียนเป็นชุมชนการท่องเที่ยวโดย ชุมชนของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา ซึ่งความต้องการจากชุมชนมีส่วนสำคัญใน กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Nakchaiwattan *et al.*, 2022) ดังนั้น งานวิจัย เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนของพื้นที่ตำบลบ่อแสน อำเภอบั บัปุด จังหวัดพังงา โดยการใช้แบบประเมิน มาตรฐานศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็น แนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาจะ เป็นแนวทางเพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนในการ จัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อ ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือน มิถุนายน - ธันวาคม ปี พ.ศ. 2565 ในพื้นที่ตำบลบ่อแสน อำเภอบั บัปุด จังหวัดพังงา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ่อแสน โดย ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ เจาะจง โดยเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยเข้าร่วม การประชุมกลุ่มย่อยจะต้องเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ่อแสน เช่น ผู้นำและ ประชาชนในท้องถิ่น นักธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการ ท่องเที่ยวและบริการ รวมถึงพนักงานการท่องเที่ยว และบริการ เป็นต้น ที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งบุคคล กลุ่มนี้จะมีความเข้าใจและสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับ การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวใน ชุมชนได้ กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีจำนวน ทั้งสิ้น 10 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่เป็นไปตามข้อเสนอแนะ ของ Khunthongjan (2017) ที่แนะนำว่า “การเก็บ รวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลซึ่ง เป็นประเด็นที่บุคคลสามารถให้คำตอบสำหรับ ประเด็นที่ต้องการศึกษาได้ โดยจัดให้มีกลุ่มสนทนา ประมาณ 6-12 คน ... และมีผู้ดำเนินการสนทนาเป็น ผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อให้กลุ่มเกิด แนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนว ทางการสนทนาอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง” ข้อมูล เชิงประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ดัง Table 1

Table 1. Key informant profile

No.	Age	Gender	Sector	Years of experience in tourism related business
1	45	Male	Community	12
2	64	Male	Government	30+
3	50	Female	Business	13
4	52	Male	Government	32
5	41	Male	Government	12
6	46	Male	Government	19
7	47	Male	Community	15
8	25	Female	Business	3
9	38	Female	Government	10
10	41	Female	Business	12

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยมีกรอบแนวคิดจากเกณฑ์มาตรฐานศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ที่ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) ด้านการจัดการเศรษฐกิจสังคม และคุณภาพชีวิต 3) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และ 5) ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีเป้าประสงค์รวมทั้งสิ้น 28 เป้าประสงค์ เป้าประสงค์แต่ละข้อประกอบไปด้วยเกณฑ์ย่อยในการพิจารณาที่แตกต่างกันไป และเกณฑ์ย่อยแต่ละข้อจะมีดัชนีและเกณฑ์การให้คะแนนที่ผู้ให้ข้อมูลจะต้องทำการให้ข้อมูลการดำเนินงานของพื้นที่ตามที่ปรากฏในข้อคำถาม และผู้ให้ข้อมูลจะร่วมกันแสดงข้อคิดเห็นในรายละเอียดของแต่ละด้านการประเมิน ท้ายที่สุดนักวิจัยนำคะแนนรวมของแต่ละเกณฑ์และแต่ละด้านนำมาแสดงผลเป็นแผนภูมิตามแนวทางการใช้เกณฑ์มาตรฐานศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการประเมินดังที่ปรากฏใน Figure 1 และบทสนทนาจากการสนทนากลุ่มจะนำมาเป็นส่วนประกอบในการอภิปรายผลแต่ละด้าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้การสนทนากลุ่มย่อยเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อยจำนวนสองครั้ง ใช้เวลาครั้งละสองชั่วโมงโดยประมาณ ใช้แบบตรวจสอบประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือผู้วิจัยรวบรวมบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาด้วยการจดบันทึก อัดเทปการสนทนา (ทั้งนี้ได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสรุปคะแนนการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลการสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมด้วยการวิเคราะห์ความหมายและจัดกลุ่มของข้อมูล โดยผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการตรวจสอบสามเส้าทั้งสิ้นสามด้านซึ่งครอบคลุมด้านข้อมูลโดยการเปรียบเทียบข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและรายงานผลสรุปโครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่บ่อแสน และการตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัยด้วยการตรวจสอบจากผู้วิจัยร่วมเกี่ยวกับความเหมือนหรือแตกต่างกันของข้อค้นพบซึ่งเป็นหลักการสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Anantamongkolkul and Pattanapokinsakul, 2019; Veeranavin and Unaromlert, 2010) จากนั้น ผู้วิจัยร่วมกันทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้อันวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปของศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผลการศึกษา

จากการประเมินมาตรฐานศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ่อแสน อำเภอบ้านลาด จังหวัดพังงา โดยใช้เกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนของ National Tourism Policy Board (2016) เป็นแนวทางในการวิจัย สามารถสรุปได้ดัง Figure 1 การท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ่อแสนมีศักยภาพในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก และมีผลการประเมินในระดับดีมาก

Figure 1. Diagram of Bo Saen community-based tourism potential standard evaluation

ทั้ง 5 ด้าน แสดงว่า ตำบลบ่อแสนมีศักยภาพสูงในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะด้านที่ 3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากตำบลบ่อแสนเป็นชุมชนมุสลิมที่มีสภาพทางสังคมในรูปแบบชนบทกึ่งเมือง จึงยังมีความแน่นแฟ้นทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยเฉพาะวัฒนธรรมการเก็บลูกเหมาหรือ ลูกชก ที่ยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมไม่ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบในทิศทางของอุตสาหกรรม คือ การปั่นเก็บลูกเหมาด้วยไม้พะอง การต้มด้วยถ่านไม้เป็นต้น ซึ่งเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นให้นักท่องเที่ยวมาศึกษาเรียนรู้ทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ข้อมูลจากที่ประชุมกลุ่มย่อย พบว่า ยังมีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนสร้างตลาดนัดวัฒนธรรมที่เรียกกันว่า “ตลาดต้นเหมา เขาโต๊ะดำ” เป็นการนำผลิตภัณฑ์และงานฝีมือของคนในชุมชนมาขาย โดยมีการสร้างรูปแบบให้มีการแต่งกาย ตกแต่งร้านค้าให้เข้ากับวิถีชีวิตของชาวมุสลิม ซึ่งในปี พ.ศ. 2562 ก่อนการระบาดของโรคโควิด-19 เป็นตลาดวันอาทิตย์ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาอย่างมากมาย ปัจจุบันภายหลังสถานการณ์ของโรคโควิด-19 ทางชุมชนได้มีความพยายามในการฟื้นตลาดนัดวัฒนธรรมขึ้นมาอีกครั้ง โดยได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และอำเภอทับปุด

ผลการประเมินด้านที่ 2 ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และ คุณภาพชีวิตที่ดีเป็นด้านที่มีคะแนนประเมินรองลงมาเป็นลำดับที่ 2 ซึ่งได้รับคะแนนระดับ 3.88 จาก 5 คะแนน ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มภายในชุมชน เช่น วิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลบ่อแสน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเครื่องแกงทำมือบ้านควน กลุ่มผ้าบาติกและผ้ามัดย้อม กลุ่มตลาดเหมา เขาโต๊ะดำ เป็นต้น โดยส่วนใหญ่สมาชิกในชุมชนจะมีส่วนร่วมในเกือบทุกกลุ่ม จึงมีการตั้งกติกา ข้อตกลงภายในชุมชน โดยเฉพาะการจัดสรรรายได้ อีกทั้งในชุมชนจะมีการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจนและมีการประสานงานร่วมกัน ตัวอย่างเช่น วิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลบ่อ

แสน จะเป็นผู้ประสานงานด้านการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และประสานงานกับกลุ่มต่าง ๆ นำสินค้าและผลิตภัณฑ์มาขายที่ตลาดต้นเหเนา เขาโตะดำ โดยมีกลุ่มตลาดต้นเหเนา เขาโตะดำเป็นผู้กำกับดูแล และนำนักท่องเที่ยวไปยังกลุ่มการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยมีการแบ่งรายได้จากนักท่องเที่ยวให้กับกลุ่มต่าง ๆ อย่างเหมาะสมเป็นธรรม ยกตัวอย่างเช่น วิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลบ่อแสน ได้มีการทำรอบการบริหารจัดการรายได้ร่วมกับโครงการยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจฐานรากโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต โดยมีการแบ่งรายได้ให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำทางเดินป่า คนพายเรือ วิทยากรชุมชน เป็นต้น รวมไปถึงการต้นทุนของจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยแบ่งเป็น 70 : 20 : 10 หมายถึง ต้นทุนและผู้มีส่วนร่วม ร้อยละ 70 บริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 20 และ ตอบแทนชุมชน ร้อยละ 10 นอกจากนี้ กิจกรรมตลาดต้นเหเนา เขาโตะดำ จะไม่มีการเก็บเงินค่าสถานที่ โดยให้ชุมชนสามารถนำผลิตภัณฑ์มาขายตามสะดวก และรายได้สามารถรับได้โดยไม่หักค่าใช้จ่าย อย่างไรก็ตาม ผู้ที่นำสินค้ามาขาย มักจะมีการรวบรวมเงินหากมีกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เช่น การทำความสะอาดพื้นที่จัดตั้งตลาด จัดเลี้ยงอาหารสำหรับผู้ที่มีจิตอาสา เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า ลูกสาวของตนเองทำงานต่างจังหวัด หลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID ลูกสาวกลับมาอยู่ที่บ้าน และได้เข้ามาทำกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชน ปัจจุบัน ลูกสาวเปิดร้านกาแฟเล็กในชุมชนรองรับการท่องเที่ยวและมีรายได้ที่ดี อีกทั้งทางครอบครัวได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันอีกครั้ง

สำหรับด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากชุมชนได้รับการพัฒนาและปลูกฝังแนวคิดด้านการท่องเที่ยวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 จากโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี โดยชุมชนหมู่ที่ 3 บ้านคลองบ่อแสน เป็น

หนึ่งในชุมชนของจังหวัดพังงาที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการของกรมการพัฒนาชุมชน จากนั้นได้มีมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตเข้าไปดำเนินการในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้กับชุมชน พร้อมขยายจากหมู่บ้านเป็นระดับตำบล และมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อสนองรับต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 – 2566 ดังนั้น ชุมชนจึงมีแผนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และมีการดำเนินการตามแผนงานมาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม พบปัญหาในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะในด้านการประชาสัมพันธ์ เนื่องด้วยทางชุมชนยังไม่สามารถใช้สื่อการประชาสัมพันธ์ทางออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีการแก้ปัญหาโดยมีการเชิญ Influencer มาถ่ายทำรายการ และถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนในโรงเรียนของพื้นที่ อย่างไรก็ตามเมื่อนักเรียนจบการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้ว และไปเรียนต่อยังสถาบันอื่น ๆ นอกพื้นที่ จึงไม่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังนักเรียนรุ่นใหม่ที่จะนำมาช่วยเหลือชุมชน จึงเป็นการขอความอนุเคราะห์เป็นครั้งคราวตามสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยว ซึ่งในกรณีที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก จึงมีการขอความอนุเคราะห์นักเรียนมาช่วยเป็นมัคคุเทศก์ ทำสื่อประชาสัมพันธ์ เมื่อเสร็จภารกิจ จึงมีการรอการกิจใหม่ หากจำนวนนักท่องเที่ยวไม่มากนัก ชุมชนก็สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ

ด้านที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน สภาพพื้นที่ของชุมชน มีศักยภาพด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศ สามารถนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ได้เป็นอย่างดี เพราะมีพื้นที่ในส่วนของทรัพยากรธรรมชาติทางบก เช่น ภูเขา ป่าไม้ ถ้ำ พิษธรรมชาติ คือ ดันซก และมีน้ำตกที่เป็นที่นิยมของคนในพื้นที่จังหวัดพังงา และนักท่องเที่ยว คือน้ำตกเตาทอง อีกทั้งมีจุดชมวิวเขาเต่า ซึ่งเหมาะสำหรับการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเดินป่า และการจัดการแข่งขันวิ่งเทรลอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีลำ

คลองที่ไหลออกมาจากน้ำตกเต่าทอง ลัดเลาะไปยังสวนทางทะเล ในช่วงฤดูผลไม้ สามารถล่องเรือคายัคชมสวนผลไม้และแวะสวนผลไม้ระหว่างทางได้นอกฤดูกาลผลไม้ สามารถทำกิจกรรมล่องเรือคายัคชมธรรมชาติ และเก็บหอยหลักไถในคลองเพื่อนำมาประกอบอาหารได้เช่นกัน ในส่วนของทรัพยากรทางทะเล ชุมชนมีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล จำนวนถึง 6 หมู่บ้านจาก 8 หมู่บ้าน และมีพื้นที่ที่สามารถทำกิจกรรมท่องเที่ยวทางทะเลได้ถึง 3 หมู่บ้าน เช่น การพายคายัคในป่าชายเลน การล่องแพไม้ไผ่ การนั่งเรือหางยาวชมธรรมชาติและวิถีชีวิต การชมกระชังเลี้ยงปลา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พื้นที่ส่วนใหญ่ทางชุมชนไม่เป็นเจ้าของ โดยพื้นที่ทางบกส่วนใหญ่ที่เป็นภูเขาอยู่ในเขตป่าสงวน ชุมชนจึงไม่สามารถเข้าไปบริหารจัดการพื้นที่ได้ เพียงแต่ใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า การวิ่งเทรล แต่ไม่สามารถสร้างสิ่งปลูกสร้าง หรือเปลี่ยนแปลงสภาพของพื้นที่ป่าได้ ในส่วนของน้ำตกเต่าทอง อยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบของกรมชลประทาน ชุมชนใช้เพียงเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวมาพักผ่อน เล่นน้ำตกได้เพียงอย่างเดียว โดยที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ได้ และพื้นที่ทางทะเลส่วนใหญ่เป็นป่าชายเลน จึงอยู่ในการควบคุมดูแลของสำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 6 ชุมชนจึงไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ชุมชนได้มีการยื่นหนังสือขอใช้ประโยชน์ โดยเขาเต่าทองนั้นทางชุมชนได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ทางท่องเที่ยวได้ โดยต้องไม่ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของกรมป่าไม้ โดยเฉพาะปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ปัจจุบันจึงใช้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวการเดินป่าและวิ่งเทรล ส่วนน้ำตกเต่าทองนั้น ทางกรมชลประทานก็ให้ใช้ประโยชน์ในการการท่องเที่ยวเช่นกัน ส่วนป่าชายเลน ได้มีการทำกิจกรรม Carbon Credit ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชน จึงสามารถนำมาสร้างเส้นทางท่องเที่ยวได้ ในการบริหารจัดการนั้น จึงมีการออกแบบการบริหารจัดการการ

ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการสร้างความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเอง โดยที่ไม่ได้วางแผนการจัดการเชิงพื้นที่เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีผู้ควบคุมดูแลและกฎหมายรองรับอยู่แล้ว

ด้านที่ 5 ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นด้านที่ชุมชนได้รับคะแนนประเมินในระดับน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ ผู้ให้ข้อมูลได้แลกเปลี่ยนประเด็นการเริ่มต้นดำเนินการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของพื้นที่ โดยพบว่า การท่องเที่ยวของชุมชนตำบลบ่อแสนเพิ่งเริ่มต้นในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา ซึ่งในระยะ 1 – 3 ปีแรกหลังจากเสร็จสิ้นโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี มีความพยายามในการผลักดันให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในพื้นที่จังหวัดพังงาเป็นจำนวนมาก ซึ่งชุมชนตำบลบ่อแสนก็เป็นหนึ่งในเป้าหมายเช่นกัน จึงมีการของบประมาณเพื่อสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยวจำนวนหนึ่ง เช่น ห้องน้ำสาธารณะ เส้นทางคอนกรีตเดินเข้าถ้าเขาโต๊ะดำ ป้ายบอกทาง ป้ายแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานทางภาครัฐและเอกชน เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนากการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว จนสามารถรองรับการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว จนทำให้โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่นั้น ไม่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้สามารถรองรับได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม หลังสถานการณ์โรคโควิด-19 การท่องเที่ยวของชุมชนซบเซาอย่างเห็นได้ชัด ทำให้โครงสร้างพื้นฐานบางส่วนไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร และไม่มีงบประมาณในการบำรุงรักษา กิจกรรมบางกิจกรรมต้องยกเลิกจึงทำให้ไม่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา โดยเฉพาะหาดต้นหนา เขาโต๊ะดำ ที่เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม หลังสถานการณ์โควิด-19 จนถึงปัจจุบัน ทางหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอำเภอทับปุด และมหาวิทยาลัย

ราชภัฏภูเก็ต ได้เข้าไปดำเนินการเพื่อพลิกฟื้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นมาใหม่ ซึ่งอยู่ในระหว่างกระบวนการสร้างพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และจัดวางแผนกลยุทธ์ ระบบการพัฒนา และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ปัจจุบัน ชุมชนสามารถเป็นต้นแบบนักท่องเที่ยวได้ตามปกติ และสามารถเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ๆ และนำเอาชุมชนอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้ ถึงแม้ว่านักท่องเที่ยวอาจจะลดน้อยไปกว่าเดิมที่เคยได้รับความนิยม

อภิปรายผล

จากผลการประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้ง 5 ด้านที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สามารถวิเคราะห์ความสอดคล้องของผลการประเมินกับหลักการการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนทั้ง 10 ประการ (National Tourism Policy Board, 2016) ดังนี้

ประการที่ 1 ชุมชนเป็นเจ้าของ มีความสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องด้วยหลังจากชุมชนได้รับการพัฒนาภายใต้โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลบ่อแสน พร้อมทั้งกลุ่มอื่น ๆ อาทิ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเครื่องแกงทำมือบ้านควน กลุ่มผ้าบาติกและผ้ามัดย้อม กลุ่มตลาดเหินา เขาโต๊ะดำ เป็นต้น มีการตั้งกติกาและข้อตกลงภายในชุมชน แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีความต้องการการพัฒนาโดยชุมชนเอง ชุมชนเล็งเห็นถึงเป้าหมายของการพัฒนาที่ชุมชนจะได้รับ โดยได้รับความร่วมมือและพัฒนาจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต วิทยาลัยชุมชนจังหวัดพังงา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพังงา หอการค้าจังหวัดพังงา เป็นต้น ดังนั้นชุมชนจึงเป็นเจ้าของกิจกรรมและการดำเนินการ

ท่องเที่ยว โดยชุมชนที่เกิดจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ประเด็นงานนี้ยังสอดคล้องกับ Kitiananthada *et al.* (2020) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบริเวณพื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำยวม - น่าน จังหวัดนครสวรรค์ที่แนะนำให้มีการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ควรมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมประจำตำบลเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจกับนักท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่

ประการที่ 2 ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ สอดคล้องกับด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลบ่อแสน และกลุ่มอื่น ๆ ทุกกลุ่มจะมีคณะกรรมการซึ่งเป็นคนที่อยู่ในชุมชน พร้อมทั้งมีที่ปรึกษาเป็นหน่วยงานสนับสนุนจากภายนอก มีการตั้งกติกา ระเบียบข้อบังคับ และข้อตกลงภายในชุมชน มีการประชุม วางแผน และจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้ จากการแนะนำของ Manirochana (2017) เกี่ยวกับประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งเป็นองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า บางพื้นที่ของตำบลบ่อแสนดำเนินการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยว รวมถึงมีการรวมกลุ่มกลุ่มแม่บ้านอาชีพต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้

ประการที่ 3 ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง สอดคล้องกับด้านที่ 5 ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน หลังจากชุมชนเริ่มมีชื่อเสียงด้านการจัดการท่องเที่ยว และเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุนชุมชนทั้งในด้านของโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ห้องน้ำสาธารณะ ป้ายบอกทาง และองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยว จากผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่า ชุมชนได้รับการพัฒนา

ที่สูงขึ้นและชุมชนหันมาสนใจและดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มากขึ้น เช่น มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวสนใจและเข้ามามากขึ้น มีร้านอาหารและกาแฟรองรับนักท่องเที่ยวมากขึ้น เป็นต้น ทำให้ชุมชนเกิดความรักและเล็งเห็นความสำคัญของทรัพยากรภายในชุมชนของตนเอง และสามารถใช้ทรัพยากรนั้นสร้างรายได้ให้กับครอบครัวของตนเองได้ โดยชุมชนสามารถจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้ (Poonklat *et al.*, 2023)

ประการที่ 4 ยกระดับคุณภาพชีวิต มีความสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และ คุณภาพชีวิตที่ดี และสืบเนื่องจากข้อมูลจากประการที่ 1 – 3 ข้างต้น เนื่องจากชุมชนได้รับการพัฒนาทั้งโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาองค์ความรู้ การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มต่าง ๆ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์จากลูกชก ผลิตภัณฑ์จากผึ้ง เป็นต้น ทำให้ชุมชนเกิดการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนในที่สุด ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของโครงการยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจฐานราก โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต (Tonnam, 2022) ที่พบว่า ชุมชนมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น อย่างน้อยร้อยละ 20 เปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค

ประการที่ 5 มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับด้านที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เนื่องด้วยแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในการดูแลและควบคุมจากหน่วยภาครัฐ เช่น น้ำตกเต่าทอง อยู่ในการควบคุมดูแลของกรมชลประทาน เขาเต่าและเขาพัง อยู่ในการควบคุมดูแลของกรมป่าไม้ ป่าชายเลน อยู่ในการควบคุมดูแลของสำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 6 และถ้ำเขาโต๊ะดำ อยู่ในการ

ควบคุมดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแสน ดังนั้น จึงมีระเบียบในการควบคุมดูแลอย่างเคร่งครัดของหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Buangam and Sriyom (2021) เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพโดยพิจารณาจากการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานซึ่งในส่วนของแต่ละท่องเที่ยวหรือทรัพยากรทางธรรมชาติที่ต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติดังกล่าว

ประการที่ 6 คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น สอดคล้องโดนตรงกับด้านที่ 3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากตำบลบ่อแสนเป็นชุมชนมุสลิมที่มีสภาพทางสังคมในรูปแบบชนบทกึ่งเมือง จึงยังมีความแน่นแฟ้นทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ โดยเฉพาะวัฒนธรรมของการเก็บลูกเหมา หรือ ลูกชก ที่ยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ไม่ได้เปลี่ยนรูปแบบในทิศทางของอุตสาหกรรม อีกทั้ง ยังมีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนสร้างตลาดนัดวัฒนธรรมที่เรียกกันว่า “ตลาดต้นเหมา เขาโต๊ะดำ” เป็นการนำผลิตภัณฑ์และงานฝีมือของคนในชุมชนมาขาย โดยมีการสร้างรูปแบบให้มีการแต่งกาย ตกแต่งร้านค้าให้เข้ากับวิถีชีวิตของชาวมุสลิม ซึ่งผลของการศึกษาคครั้งนี้ต่อยอดจากวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเรื่องต่าง ๆ เช่น การศึกษาของ Chirinang *et al.* (2022), Dokmai and Ampailapsuk (2022), Manirochana (2017) และ Mukkaew (2014) โดยการศึกษาในครั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้เกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการศึกษาศักยภาพดังกล่าว ซึ่งพบการสนับสนุนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในการค้นพบว่าพื้นที่ที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ต้องมีลักษณะเด่นบางประการ เช่น ธรรมชาติที่สมบูรณ์ หรืออัตลักษณ์ที่เด่นชัดของชุมชน และควรต้องสามารถเข้าถึงได้สะดวก

ประการที่ 7 ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม และ ประการที่ 8 เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สอดคล้องกับด้านที่ 3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน และ ด้านที่ 5 ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นประเด็นต่อยอดจากผลการวิจัยที่สอดคล้องกับ Louhapensang and Saengratwatchara (2018) เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งพื้นที่ตำบลบ่อแสนสามารถสร้างกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมด้วยชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้ผลิตภัณฑ์จากลูกชก การทำผ้ามัดย้อม การเรียนรู้วัฒนธรรมอาหารจากลูกชก เช่น แกงส้มลูกชก ลูกชกลอยแก้ว ยำผลไม้รวมลูกชก ขนมหยอดรัก (ขนมครก) เป็นต้น ทำให้นักท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมดังกล่าว และมีการเผยแพร่ตามสื่อต่าง ๆ

ประการที่ 9 เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น สอดคล้องกับด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี เนื่องจากประการที่ 1 และ 2 ได้กล่าวถึง ชุมชนเป็นเจ้าของ และ ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ จึงทำให้เกิดการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนหลายวิสาหกิจชุมชน หลายกลุ่มอาชีพ แต่ละกลุ่มอาชีพมีการบริหารจัดการ มีกติกา ระเบียบของกลุ่มตนเอง มีคณะกรรมการของแต่ละกลุ่ม โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการรายได้

ประการที่ 10 การกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน สอดคล้องกับด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี จากประการที่ 9 ที่กล่าวถึงการจัดแบ่งรายได้ โดยแบ่งเป็น 70 : 20 : 10 หมายถึง ต้นทุนและผู้มีส่วนร่วม ร้อยละ 70 บริหารจัดการของ

วิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 20 และ ตอบแทนชุมชน ร้อยละ 10

สรุป

การท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ่อแสนมีศักยภาพในภาพรวมระดับดีมาก ชุมชนมีจุดเด่นด้านวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งสื่อมวลชนให้ความสนใจในการท่องเที่ยวชุมชนเป็นอย่างมากทำให้เกิดการสื่อสารทางการตลาดในวงกว้าง อย่างไรก็ตาม ยังปรากฏความต้องการการพัฒนาบุคลากรด้านทักษะภาษาต่างประเทศเพื่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยว รวมถึงผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความประทับใจแก่กลุ่มนักท่องเที่ยวได้

เอกสารอ้างอิง

- Anantamongkolkul, C. and K. Pattanapokinsakul. 2019. Creative tourism behaviour of cultural tourists in Phuket. Journal of International and Thai Tourism 15(2): 1-20. (in Thai)
- Anantamongkolkul, C. and N. Tonnam. 2022. Community-based tourism studies in the southern Thai context: A systematic literature review. Journal of International and Thai Tourism 18(2): 80-96. (in Thai)
- Buangam, P. and U. Sriyom. 2021. Potentiality development approach on community-based tourism standard in Nopphitam district, Nakhon Si Thammarat province Rajapark Journal 15(41): 230-241. (in Thai)

- Chirinang, P., A. Raktham, V. Chandarasorn and S. Fuengchan. 2022. The potential development of community-based tourism of Wat Lam Phaya floating market, Nakhon Pathom province. *Journal of BSRU-Research and Development Institute* 7(1): 65-76. (in Thai)
- Dokmai, A. and S. Ampailapsuk. 2022. Designing cultural heritage tourism trail on OTOP Nawatwithi sustainable Noen Kham community, Noen Kham subdistrict, Noen Kham district, Chai Nat province. *Journal of Community Development and Life Quality* 10(3): 263-272. (in Thai)
- Kitiananthada, C., Phra Kru Nimit Silakhan and Phrarachrattanawathee. 2020. Potential of community-based tourism management in the Yom-Nan river delta, Chum Saeng district, Nakhon Sawan province. *The Journal of Research and Academics* 3(1): 97-110. (in Thai)
- Khunthongjan, S. 2017. Business research. Bangkok, SE-ED public company limited. (in Thai)
- Nakchaiwattan, N., S. Rung-in, W. Manprasong, J. Luanghirun and C. Pradiphatnarumol. 2022. Public participation in administration of Ban Hua Thae historical tourist site Ban Krang subdistrict, Mueang district, Phitsanulok province. *Journal of Legal Entity Management and Local Innovation* 8(1): 67-80. (in Thai)
- Louhapensang, C. and S. Saengratwatchara. 2018. Development product design from cultural capital of ancient market, Si Satchanalai district, Sukhothai province. *Journal of Industrial Education* 17(1): 52-60. (in Thai)
- Manirochana, N. 2017. Community based tourism management. *Journal of International and Thai Tourism* 13(2): 25-46. (in Thai)
- Ministry of Tourism and Sports. 2021. National Tourism Development Plan No. 3 (2023-2027). Ministry of Tourism and Sports, Bangkok. (in Thai)
- Mukkaew, A. 2014. Knowledge management to develop the management potential of community-based tourism, Prunai sub-district, Koh Yao district, Phangnga province. *Narkbhutparitat Journal Nakhon Si Thammarat Rajabhat University* 6(1): 123-133. (in Thai)
- National Tourism Policy Board. 2016. Community-based tourism development criteria of Thailand. (Online). Available: https://opendata.data.go.th/dataset/item_db41976b-78b5-4c3d-b13d-223414de8c2b (February 9, 2022). (in Thai)
- Poonklat, V., B. Tharathuek and S. Wongpaisanlux. 2023. Community-based tourism for the sustainable development. *Interdisciplinary Academic and Research Journal* 3(2): 793-812. (in Thai)
- Veeranavin, L. and T. Unaromlert. 2010. The development of a model for

communication knowledge on sufficiency economy to resolve the poverty situation: A case study of guava and rose apple farmers in Nakhon Pathom province. Silpakorn Educational Research Journal 1(2): 27-40. (in Thai)

Visadsoontornsakul, P., C. Na Talang, C. Jittithavorn and C. Tungbenchasirikul. 2020. The potentiality development of community-based tourism in Nakhon Ratchasima province. Rajapark Journal 14(34): 31-43. (in Thai)
